

ФУНКЦИОНАЛНО-ИНТЕГРАТИВНИ ТЕНДЕНЦИИ ПРИ РЕАЛИЗИРАНЕ НА ЗАЩИТНИ МЕХАНИЗМИ

Васил Мадолев

The mechanisms of defense are activated to block the process of building awareness of one's own self, or of a thought or action which could impress the feeling of incapacity or anxiety. Those mechanisms form a system whose main aim is to support the mental balance.

Clinical data evidence prove that those mechanisms do not appear separately doing the defensive process but are interconnected. In this study this psychoanalytical thesis in subject to empirical verification. The results achieved show that the defensive mechanisms form functional syntheses. The functional connecting and grouping of light mechanisms is unconscious and takes place at different levels. Each of the discovered function syntheses supports in a specific way the processing of devaluating data and the increase of the stability of defensive process.

Защитните механизми са част от душевния свят на човека. Те безсъзнателно се активизират, когато се породи опасност от попадане в съзванието на информация, притежаваща обезценяваща значимост за личността. Тогава възниква сигнална реакция под форма на тревога, преживявана като усещане за напрежение, неудовлетвореност, като предчувствие за себеунижение. Посредством включване на защитните механизми се игнорира нежеланата информация, като се блокира нейният път до съзнанието; ограничава се тревогата; възстановява се душевното равновесие.

Съвременните изследвания свидетелстват, че механизмите са система от защитни мерки, които се формират постепенно. Атанасов (1999; 2002), правейки преглед за приноса на психоанализата относно психичното развитие на човека, очертава и влога на отделни изследователи за изграждане компонентите на защитната организация. Мелани Клайн приема че детето започва да си служи с механизми като отричане, идеализация, резцепване и контрол над външни обекти, а в по-късен период се развива изтласкването. Посредством тяхното включване се интернализират по-малко обекти и от-

ношения, притежаващи заплашителен характер; вътрешният свят се обсебва от повече позитивни компоненти, а той от своя страна се екстериоризира, което става една от основите за напредък в развитието на личността. Ото Кернберг също приема концепцията за последователност в развитието на защитните механизми. Първоначално се използват за защитни цели механизми от типа на разцепване, проективна идентификация, примитивно идеализиране. По-късно (върху основа на разцепването) се развива водещият защитен механизъм— изтласкване и други, близки до неговата същност защитни мерки.

Всяка защитна операция е свидетелство за начина, по който се реагира на конфликт или стрес (М. Bond, 1986). Спецификата и зрелостта на защитния механизъм зависят от стила, който се прилага за безсъзнателно прекъсване на връзката между лошото впечатление и съзнанието. За теорията и за практиката е от значение разкриването на същността и на ефектите от функциониране на различни защитни мерки. Тъкмо поради това, през последните десетилетия се увеличава интересът към изследване на различни аспекти на защитните механизми. Проучване се осъществява не само в рамките на психоанализата, но и върху основата на други теоретични конструкции—на базата на хуманистичната психология, когнитивната психология и др. Същевременно се разширяват изследванията, свързани с конкретни страни на отделни защитни механизми. Правени са експериментални проучвания за степента на влияние на заплашващи стимули върху активизиране на механизмите рационализация, изтласкване, отрицание, проекция (С. Мадди, 2000); за въздействието на агресивността върху определени защити (В. Westerlundh, 1974); за отражението на половата принадлежност върху активизиране на защитата като цяло и на отделни механизми (S. Juni, D. Grim, 1994); за стимулиране на защита на равнище на осъзнато защитно поведение (И. Никольская, Р. Грановская, 2000); за групиране на механизмите по степен на зрелост (М. Bond, 1986; С. Vailant, 1986) и др.

Защитните механизми, независимо от тяхната природа и равнище на зрелост, могат да се анализират (най-общо) от две гледни точки. Първата е, че те се определят като психични процеси. Някои изследователи ги определят твърде общо (Ч. Бренър, 1993), като ги етикират с термина специални процеси. Други автори (А. Фройд, 2000; И. Никольская, Р. Грановская, 2000; R. Plutchik; H. Kellerman, H. Conte, 1979) им дават по-конкретни названия, определяйки ги като процеси, насочени към интрапсихична адаптация на личността.

Защитните механизми, разгледани като подобен вид процеси, имат свой физиологичен аналог. Посредством него се обяснява как човек се защитава от заплахата, която не е попаднала в периметъра на съзнанието. Експериментални изследвания (Дж. Брунер, 1997, с. 119; Э.Костандов, 1983) са доказали, че :

а) кората на главния мозък не е само орган за изграждане на образ на външния сигнал, но и средство за намаляване на чувствителността към дразнителите, носещи информация, която не се съгласува с общата насоченост на дейността на организма;